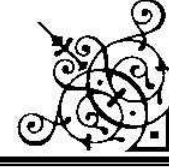

تقیه مداراتی

از نگاه امام خمینی رحمۃ اللہ علیہ

مؤلف:

محمد محسن حیدری

سرشناسه

حیدری، محمدحسین، ۱۳۶۵ -

عنوان و نام پدیدآور

تقیه مداراتی از نگاه امام خمینی (س) / مؤلف محمدحسین حیدری.

مشخصات نشر

تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س)، مؤسسه چاپ و نشر عروج، ۱۳۹۵.

مشخصات ظاهری

و، ۱۶۰ ص.

شابک

978 - 964 - 212 - 439 - 8 :

یادداشت

کتابنامه: ص. [۱۵۳] - ۱۶۰؛ همچنین به صورت زیرنویس.

موضوع

خمینی، روح‌الله، رهبر انقلاب و بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران، ۱۲۷۹ - ۱۳۶۸. — دیدگاه درباره تقیه / تقیه.

شناسه افزوده

مؤسسه چاپ و نشر عروج.

رده‌بندی کتبه

۷ ت ۹ ح / ۵ / BP۲۲۶

رده‌بندی دیوینی

۴۶۸ / ۲۹۷

شماره کتابشناسی

۴۲۳۰۳۱

کد / م ۲۹۵۳

مؤسسه چاپ و نشر عروج

تقیه مداراتی از نگاه امام خمینی (س)

تألیف: محمدحسین حیدری

ناشر: مؤسسه چاپ و نشر عروج (وابسته به مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س))

چاپ اول: ۱۳۹۵

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۸۰۰۰ تومان

• فروشگاه شماره یک: خیابان انقلاب، بین ۱۲ فروردین و فخررازی، پاساژ ظروفچی، تلفن: ۶۶۴۹۳۰۸۱ - دورنگار: ۶۶۴۰۰۹۱۵

• فروشگاه شماره دو: خیابان انقلاب، چهار راه حافظ، تلفن: ۶۶۷۰۱۲۹۷

مرکز پخش: • امور نمایندگیها و نمایشگاهها، تلفن: ۶۶۴۰۴۸۷۳

• امور سفارشات و بازرگانی، تلفن: ۶۶۴۸۹۱۶۰

• فروشگاه مجازی مؤسسه عروج www.oroujpub.com

فہرست مطالب

مقدمه ناشر ۱

مقدمه مؤلف ج

بخش اول: کلیات و مفاهیم

فصل اول: مفاهیم و اصطلاحات ۳

تقیه ۳

تقیه مداراتی ۹

اجزاء ۱۱

مندوحه ۱۲

فصل دوم: تقسیمات تقیه ۱۵

تقسیم اول: به لحاظ حکم تکلیفی ۱۵

تقیه واجب ۱۷

وجوب نفسی و غیره ۱۸

تقیه مستحب ۱۹

تقیه مکروه ۲۰

تقیه مباح ۲۱

تقیه حرام ۲۲

۲۳	تقسیم دوم: به لحاظ علت تشریع
۲۳	تقیه خوفی
۲۷	تقیه کتمان‌ی
۲۸	تقیه مداراتی
۲۹	تقسیم سوم: به لحاظ ارکان تقیه
۲۹	الف: تقسیم به لحاظ متقی
۳۰	ب: تقسیم به لحاظ متقی منه
۳۰	ج: تقسیم به لحاظ متقی فیه
۳۳	فصل سوم: اهمیت بحث از تقیه مداراتی

بخش دوم: حکم تقیه مداراتی با محوریت

در کتاب‌های امام خمینی رحمته الله علیه

۳۹	فصل اول: حکم تکلیفی تقیه مداراتی
۳۹	نظر امام خمینی رحمته الله علیه
۵۲	حکم تکلیفی تقیه مداراتی از نظر دیگران
۵۵	فصل دوم: اجزای عمل مقرون به تقیه مداراتی
۵۷	نظر امام خمینی رحمته الله علیه
۵۸	روایات دال بر اجزا در مطلق تقیه
۷۳	روایات دال بر اجزا در تقیه مداراتی
۷۷	اجزا در نماز جماعت
۷۸	نظر امام خمینی رحمته الله علیه
۸۵	روایات متعارض
۸۵	دسته اول:
۸۷	دسته دوم:
۸۹	دسته سوم:

۹۱	جمع بندی:
۹۲	عدم اجزا در تقیه مداراتی
۹۳	عدم اجزا در نماز جماعت
۹۶	جواب از ادله عدم اجزا در نماز جماعت
۹۷	فصل سوم: حکم عمل در صورت مخالفت با تقیه مداراتی
۹۸	نظر امام خمینی رحمته الله علیه
۱۰۱	فصل چهارم: معتبر بودن عدم مندوحه در تقیه مداراتی
۱۰۲	نظر امام خمینی رحمته الله علیه
۱۰۹	روایات دال بر عدم اعتنا
۱۱۲	روایات دال بر اعتنا
۱۱۴	جمع بین روایات
۱۱۷	فصل پنجم: محدوده تقیه مداراتی
۱۱۷	الف. در ناحیه متقی منه
۱۱۸	۱. اختصاص تقیه مداراتی به تقیه از عامه
۱۱۹	۲. اختصاص تقیه مداراتی به زمان شوکت امام
۱۲۱	ب. در ناحیه متقی فیه
۱۲۳	الف. تقیه مداراتی در نماز
۱۲۶	ب. تقیه مداراتی در حج
۱۲۷	ج. تقیه مداراتی در روزه
۱۲۹	فصل ششم: موارد استثنا از تقیه
۱۲۹	مستثنای اول: محرمات و واجبات بسیار مهم
۱۳۲	مستثنای دوم: مسح بر چکمه، متعه حج، نوشیدن مسکر و نبیذ و جهر به اسم الله
۱۳۲	روایات دال بر عدم جواز تقیه
۱۳۴	روایات دال بر جواز تقیه
۱۳۸	جمع بین روایات

۱۴۰	مستثنای سوم: تقیه در کشتن
۱۴۲	مستثنای چهارم: برائت از ائمه اطهار علیهم السلام
۱۴۲	دسته اول: روایات دال بر عدم جواز برائت
۱۴۵	دسته دوم: روایات دال بر ترخیص
۱۴۶	دسته سوم: روایات دال بر وجوب برائت
۱۴۹	جمع بین روایات
۱۵۱	جمع بین نتیجه گیری
۱۵۳	فهرست منابع

مقدمه ناشر

تأکید بر «تقیه» و اهتمام در پایبندی به آن از ناحیه ائمه اطهار علیهم السلام، تدبیری است برای همزیستی مسالمت آمیز پیروان قرآن و امت محمد صلی الله علیه و آله راهکاری که رعایت آن حافظ اخوت ایمانی و برادری مسلمانان است.

گرچه «تقیه» به عنوان یکی از شعارهای شیعه و مشخصه‌های پیروان اهل بیت شناخته می‌شود، ولی ریشه در قرآن کریم دارد، و عقل نیز بدان فرا می‌خواند؛ پس تقیه آموزه‌ای قرآنی و رویه‌ای عقلانی است. بحث و بررسی مسأله تقیه در آثار فقهی و کلامی علمای شیعه سابقه‌ای طولانی دارد، ولی با توجه به شکاف مذهبی در جهان اسلام در میان پیروان پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله که خشونت‌های زنجبار را در پی داشته و دارد و به ویژه در عصر حاضر مورد سوء استفاده دشمنان اسلام نیز قرار گرفته؛ دامن زدن به راهبرد وحدت و اتحاد صفوف مسلمین و اهتمام ورزیدن به لوازم و انتضانات آن، مطلوب صاحب شریعت و دارای نتایج بسیار مثبت خواهد بود.

امام خمینی (س) در جایگاه فقهی جامع و عالمی کامل، در منظومه فکری فقهی خود نه تنها به اصل وحدت اسلامی اهتمام تامی داشته، که به مسائل جانبی آن نیز توجه زیادی داشته است.

ایشان هم در ساحت علمی و هم در ساحت عملی پیگیر وحدت مسلمانان بوده است؛ در سال‌های آغازین دهه سی به موازات تدریس دروس عالی فقه و اصول،

مباحث تحقیق و تدریس شده را به رشته تحریر در می آورد که یکی از تألیفات ایشان در آن مقطع «رساله تقیه» می باشد.

امام خمینی (س) در این مبحث نه تنها اصل تقیه را مطرح کرده - که مورد قبول عموم علمای شیعه می باشد - بلکه «تقیه مداراتی» را نیز مطرح کرده است. توضیح این که «تقیه خوفیه» مورد قبول همگان است و آنجا که خوف خطری برای جان، مال و عرض، احترام، در میان باشد، باید تقیه کرد. اما در غیر این صورت آیا وجه و دلیلی برای صحت و درستی تقیه وجود دارد؟ «تقیه مداراتی» پاسخ این پرسش است که برای جلوگیری از عار و تشونت در میان مسلمانان، فراتر از تقیه خوفیه؛ باید «تقیه مداراتی» داشت. می توان با هم دینان و ندیدن شکاف های مذهبی و دست مایه تفرقه و تخاصم قرار ندادن آن ها.

کتاب «تقیه مداراتی از نگاه امام خمینی (س)» نوشته محقق ارجمند جناب حجت الاسلام محمد محسن حیدری نائینی در راستای تشریح و تبیین نظرات امام خمینی در مسأله یاد شده، می باشد.

مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س) انتشار از نویسنده گرامی و با امید به تحکیم برادری و وحدت در میان مسلمانان، این اثر را به تمام پیروان و رهپویان پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و اهل بیت عصمت علیهم السلام تقدیم می دارد.

مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س)

معاونت پژوهشی - دفتر قم

مقدمه مؤلف

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين و الصلاة و السلام على سيدنا محمد
و آله الطاهرين لا سيما بقیة الله الاعظم ارواحنا له الفداء
و الا اننا ندائم على أعدائهم أجمعين.

نظریات امام خمینی رحمه الله به عنوان بنیاندار جمهوری اسلامی همواره در جهان اسلام
تأثیرگذار بوده است، یکی از موارد تأثیرگذار در جهان اسلام نظریه فقهی امام خمینی رحمه الله
در مورد تقیه مداراتی است.

مفهوم تقیه از مفاهیمی است که در نزد علما به لحاظ ظاهری آن، مورد بحث و
بررسی قرار گرفته است، و به طور کلی می توان آن را به خوف، کتمان و مداراتی
تقسیم کرد؛ تقیه مداراتی در میان سایر اقسام تقیه، کمتر مورد بحث و بررسی قرار
گرفته است.

با توجه به این که در عصر حاضر زمینه ها و انگیزه های مختلفی برای تشنّت و تفرقه
در میان مسلمین به وجود آمده است که وحدت و انسجام مسلمین را به خطر می اندازد
و با توجه به هجوم و تخریب بی سابقه ای که به مذهب شیعه صورت می گیرد و
فتوای تکفیری که بر ضد شیعه صادر می شود، بررسی تقیه مداراتی دارای اهمیت
بسزایی می باشد و لازم است محدوده و جوانب مختلف آن مورد بررسی قرار گیرد،

چرا که تقیه مداراتی در حفظ و ایجاد وحدت و یکپارچگی میان مسلمین تأثیر غیر قابل انکاری دارد و این تقیه زمینه ارتباط شیعیان با سایر مذاهب و معرفی مکتب اهل بیت علیهم السلام و دفع تهمت‌های ناروا به مذهب شیعه را فراهم می‌سازد.

تقیه مداراتی در کلمات علما کمتر مورد بحث قرار گرفته است، با این وجود در دیدگاه امام خمینی رحمته الله علیه این تقیه اهمیت ویژه‌ای دارد و امام خمینی آن را از سایر اقسام تقیه تفکیک کرده و مورد بررسی قرار داده‌اند.

در این پژوهش دیدگاه‌های امام خمینی رحمته الله علیه با توجه به فتاوا، استفتانات و کلمات ایشان در کتب استدلالی ایشان همچون رساله تقیه، کتاب الطهارة، مکاسب معرمة و کتاب الخلل فی السلاطین در رابطه با تقیه مداراتی مورد بررسی و تحقیق قرار گرفته است و نظرات دیگر فقهای معارف دیدگاه‌های امام خمینی رحمته الله علیه را به جهت تکمیل و تحکیم دیدگاه امام خمینی رحمته الله علیه آورده‌ایم.

با توجه به مطالب پیش گفته؛ سؤال اصلی این پژوهش عبارت است از:

حکم فقهی تقیه مداراتی با توجه به دیدگاه‌های امام خمینی رحمته الله علیه چیست؟

با توجه به سؤال اصلی فوق، سؤالات فرعی این پژوهش عبارتند از:

۱. حکم تکلیفی تقیه مداراتی چیست؟
۲. آیا عمل بر طبق تقیه مداراتی مجزی از واقع است؟ چرا؟
۳. اگر بر خلاف تقیه مداراتی عمل شود، آیا عمل صحیح مجزی است؟
۴. آیا عدم مندوحه و نداشتن راه گریز، در تقیه مداراتی شرط می‌باشد؟
۵. با توجه به ادله، محدوده تقیه مداراتی چه مقدار است؟
۶. در چه مواردی تقیه مداراتی جایز نیست؟

فرضیه این پژوهش عبارت است از این که تقیه مداراتی از نگاه امام خمینی رحمته الله علیه اهمیت زیادی داشته و گاهی عمل به این تقیه به حد وجوب می‌رسد و عمل انجام شده بر طبق آن از بهترین اعمال و مجزی از واقع می‌باشد و نیازی به اعاده یا قضا ندارد، و

عمل به آن مشروط به عدم مندوحه نمی‌باشد و نیز این تقیه اختصاص به موارد منصوص در روایات ندارد.

در رابطه با پیشینه بحث باید یادآور شد که بحث تفصیلی از تقیه مداراتی در کتب قدما و متأخرین به چشم نمی‌خورد و این تقیه از سایر اقسام تقیه تفکیک نشده است، فقط آنچه مطرح شده است استحباب اقامه نماز پشت سر مخالفین و بحث از اجزای یا عدم اجزای این نماز می‌باشد که این بحث، یکی از مصادیق تقیه مداراتی می‌باشد.

اما در کلمات بعضی از متأخرین معاصر این تقیه تفکیک شده است. مانند امام خمینی رحمه الله در رساله تقیه و در بحث وضو از کتاب الطهارة که ضمن تفکیک این تقیه و تعریف آن، حکم تکلیفی و وضعی آن را بیان فرموده‌اند.

در کتاب‌های زیر به بعضی از مبانی تقیه مداراتی اشاره شده است:

التنقیح فی شرح العروة الوثقی؛ مهذب الاحکام فی بیان الحلال و الحرام؛ کتاب النکاح
آیت الله اراکی رحمه الله؛ القواعد الفقہیة آیت الله مکارم؛ تقیه الصادق علیه السلام؛ سند العروة الوثقی و
مبانی الفقه الفعال فی القواعد الفقہیة الاساسیة.

و نیز می‌توان به رساله‌هایی که در این زمینه تدوین شده است، مانند رساله «تقیه مداراتی» آیت الله فاضل لنکرانی رحمه الله اشاره نمود.

اما بحث از تقیه مداراتی با محوریت دیدگاه‌های امام خمینی رحمه الله در تألیف و یا رساله‌ای مستقل مورد بحث قرار نگرفته است و فقط در مقاله‌ای با عنوان تقیه مداراتی و جایگاه آن در انسجام اسلامی نوشته حجت الاسلام و المسلمین رحمانی نظریات امام خمینی رحمه الله مطرح و مورد بررسی قرار گرفته است.

با توجه به مطالب پیش گفته، در این کتاب تلاش داریم دیدگاه فقهی امام خمینی رحمه الله در زمینه تقیه مداراتی را مورد بررسی قرار دهیم، از این رو ساختار کلی این کتاب از دو بخش اصلی تشکیل شده است، در بخش اول به دو مفهوم، تقیه و تقیه مداراتی و به دو اصطلاح، اجزا و مندوحه و تقسیمات تقیه اشاره شده است و نیز اهمیت بحث از

تقیه مداراتی بیان شده است.

بخش دوم کتاب به بررسی دیدگاه‌های امام خمینی در رابطه با تقیه مداراتی اختصاص یافته است و در ذیل شش فصل تبیین شده است: در فصل اول از حکم تکلیفی تقیه مداراتی بحث شده است؛ فصل دوم مشتمل است بر بحث از اجرای عمل مقرون به تقیه مداراتی و ادله آن؛ در فصل سوم حکم عمل در صورت مخالفت با تقیه مداراتی مورد بررسی قرار گرفته است؛ فصل چهارم به بحث از اعتبار یا عدم اعتبار عدم تقیه مداراتی اختصاص یافته است؛ در فصل پنجم محدوده تقیه مداراتی با توجه به آنچه مورد بررسی قرار گرفته است و در فصل ششم و نهم موارد استثنا از حکم تقیه بیان شده است.

در نهایت بر خواهرم منوچهر خانم از مسئولین مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی که با همکاری و مساعدت آنان تمهیدات نشر و گسترش اندیشه‌های امام خمینی و به خصوص این کتاب فراهم آمده است، ادب و تشکر نمایم.

محمد محسن حیدری

دی ماه ۱۳۹۴

مطابق ۱۲ ربيع الاول ۱۴۳۷